

บทที่ 4

ภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นระยอง จันทบุรี และตราด

หลังจากที่ได้แสดงการกระจายของคำลงบนแผนที่และวิเคราะห์ปริมาณการปรากฏของคำของแต่ละหน่วยอรรถของแต่ละอำเภอพร้อมทั้งแสดงผลลงบนแผนที่ด้วยสัญลักษณ์ขนาดใหญ่แล้ว (ดู 2.5.4) ผู้วิจัยได้พิจารณาแผนที่ของแต่ละหน่วยอรรถโดยละเอียดเพื่อดูว่ามีการแบ่งพื้นที่ย่อยอย่างไร เพื่อให้ภาพของการแบ่งพื้นที่ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยได้ดูสัญลักษณ์ใหญ่เป็นหลักแล้วดูสัญลักษณ์เล็กประกอบการพิจารณา ผู้วิจัยพบว่ามีความคล้ายคลึงและความแตกต่างของแผนที่ทั้ง 60 หน่วยอรรถในลักษณะที่น่าสนใจหลายประการดังนี้

4.1 ภาษาไทยถิ่นตะวันออก

ภาษาไทยถิ่นระยอง จันทบุรี และตราดมีคำใช้ซ้ำเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยพบว่าจากหน่วยอรรถทั้งหมดจำนวน 60 หน่วยอรรถ มีถึง 36 หน่วยอรรถที่ภาษาไทยถิ่นใน 3 จังหวัดนี้ใช้ซ้ำเหมือนกันได้แก่ หน่วยอรรถที่แสดงในตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 หน่วยวรรณคดีภาษาไทยถิ่นระยอง จันทบุรี และตราดใช้คำเหมือนกัน

ลำดับ ที่	หน่วยวรรณ คดี	คำที่ใช้	ภาพที่	ลำดับ ที่	หน่วยวรรณ คดี	คำที่ใช้	ภาพที่
1	2	หัวชะเนียง	6	19	29	สำมะรด	33
2	4	แม่อุกอ้อน	8	20	30	กะดิงขี้	34
3	5	ผ้าผวย	9	21	31	กระฉอด	35
4	8	กงรถ	12	22	33	ห่อไก่	37
5	10	เกะ	14	23	34	แม่โบ้	38
6	11	เก้าอี้	15	24	36	กลางสาด	40
7	12	กานวม	16	25	39	ทุย	43
8	13	กระสอบ เต้ กระสอบปู้ย เต้	17	26	41	กล้วยทอด	44
9	14	พวน	18	27	44	ข้าวเบียงก	48
10	16	ยากาแร็ด	20	28	45	นม	49
11	18	กะเลาะ	22	29	47	ข้าวแข็ง ข้าวเจ้า	51
12	19	ถลกบาตร	23	30	50	พันเหียน	54
13	22	คางคก	26	31	51	ฝอย ฉลากยา	55
14	23	กึ่งหลวง	27	32	52	น้ำอ้อย	56
15	25	จิงโจ้	29	33	53	ตะมอย	57
16	26	กลุ่มคำที่ลงท้าย ด้วย-หุน	30	34	54	หาค ตะกาด	58
17	27	ระกำ	31	35	59	ป่าซาก	63
18	28	หม्यान้าสิก ลูกหม्यान้า หม्यान้าเจ้าชู้	32	36	60	ขี้ขำ	64

การที่ผลของการศึกษาออกมาในลักษณะดังกล่าว เป็นเรื่องที่เกิดความคาดหมาย เนื่องจากการคัดเลือกหน่วยวรรณคดีเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะหน่วยวรรณคดีที่คำต่างกันออกไปอย่างน้อยใน 1 จังหวัด (ดูอภิปรายผลข้อ 1)

ในจำนวน 36 หน่วยวรรณคดีดังกล่าวมีอยู่ 15 หน่วยวรรณคดีที่มีการใช้คำเกาะกลุ่มกันเป็นบริเวณเล็กได้แก่หน่วยวรรณคดีที่ 2, 5, 8, 14, 18, 23, 25, 28, 31, 33, 44, 47, 51 และ 54 ถึงแม้ว่าจะมีการใช้คำเกาะกลุ่มกันในพื้นที่เล็ก ๆ แต่ในภาพรวมหน่วยวรรณคดีเหล่านี้ก็ยังแสดงว่าภาษาไทยถิ่นระยอง จันทบุรี และตราดใช้คำเหมือนกัน รายละเอียดเกี่ยวกับการเกาะกลุ่มเป็นบริเวณเล็กที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในภายหลัง (ดู 4.2, 4.4.1, 4.4.2 และ 4.4.3)

คำที่ใช้แทนหน่วยวรรณคดี 36 หน่วยวรรณคดีที่แสดงไว้ในตารางข้างต้น มีทั้งที่แทนด้วยคำเพียง 1 คำ และมากกว่า 1 คำ คำที่ใช้แทนมีทั้งคำที่เหมือนกับภาษาไทยกรุงเทพฯ และคำที่ต่างจากภาษาไทยกรุงเทพฯ ในกรณีหลังผู้วิจัยคิดว่าน่าจะจัดเป็นคำของภาษาไทยถิ่นตะวันออกได้ ดังนี้

1. หน่วยวรรณคดีที่แทนด้วยคำภาษาไทยถิ่นตะวันออกมี 22 หน่วยวรรณคดีคือ หน่วยวรรณคดีที่ 2, 5, 8, 13, 14, 16, 18, 23, 25, 26, 29, 30, 31, 33, 34, 39, 41, 44, 52, 53, 59 และ 60 ในบรรดาหน่วยวรรณคดีเหล่านี้มีทั้งประเภทที่แทนด้วยคำคำเดียวและที่แทนด้วยคำหลายคำตามรายละเอียด ดังนี้

หน่วยวรรณคดีที่ 2 "ลูกเนียง" ใช้คำว่า หัวชะเนียงทั่วบริเวณ

หน่วยวรรณคดีที่ 5 "ผ้าห่ม" ใช้ ผ้าหวย โดยทั่วไปยกเว้นอำเภอโป่งน้ำร้อนใช้

ผ้าห่ม

หน่วยวรรณคดีที่ 8 "ล้อรถทุกชนิด" ใช้คำว่า กงรถโดยทั่วไป ยกเว้นอำเภอโป่ง-

น้ำร้อนใช้ลูกล้อ

หน่วยวรรณคดีที่ 13 "กระสอบข้าวสาร" ใช้ กระสอบเค้ และกระสอบมียเค้

โดยทั่วไป

หน่วยวรรณคดีที่ 14 "เชือกขนาดใหญ่ใช้ผูกคอกควายไว้กับหลักหรือแหล่งไม้ พวน

เป็นส่วนใหญ่ใช้ เชือกล่ามควายประปราย

หน่วยวรรณคดีที่ 18 "อุปกรณที่ชาวนาใช้สวมศีรษะทรงแหลม" ใช้กะและ เป็นส่วนมาก
บางกลุ่มที่ใช้หมวก

หน่วยวรรณคดีที่ 23 "กึ่งกำมกราม" ใช้กึ่งหลวงโดยทั่วไปใช้กึ่งกำมกราม เป็น
บางกลุ่ม

หน่วยวรรณคดีที่ 25 "แปลงปอ" ใช้จิงใจเป็นส่วนมากใช้แมลงปอเป็นบางกลุ่ม

หน่วยวรรณคดีที่ 26 "ปลวก" ใช้กลุ่มคำที่ลงท้ายด้วย "หุน" โดยทั่วไป

หน่วยวรรณคดีที่ 29 "ลับประด" ใช้สำมะรดทั่วบริเวณใช้ลักกะดาบั้งในจังหวัด

ระยอง

หน่วยวรรณคดีที่ 30 "แมลงที่ชอบกินมูลโคกระบือ" คำว่ากะดิงซึ่งปรากฏเป็นส่วนมาก
มีคำว่ากะดุนซึ่งปะปนบ้าง

หน่วยวรรณคดีที่ 31 "ย่านลิเห่า" คำว่ากระดอคปรากฏทั่วบริเวณยกเว้นอำเภอ
โป่งน้ำร้อนใช้เถาย่านาง

หน่วยวรรณคดีที่ 33 "ห่อพันธุหุ" ใช้ห่อไก่เป็นส่วนมากบางกลุ่มใช้ห่อไม้

หน่วยวรรณคดีที่ 34 "แม่พันธุหุ" ใช้แม่ไม้ทั้งบริเวณ

หน่วยวรรณคดีที่ 39 "มะพร้าวกะลาเล็กไม่สมบูรณ์" ใช้ทุยทั่วทั้งบริเวณ

หน่วยวรรณคดีที่ 41 "กล้วยแขก" ใช้กล้วยทอดทั้งบริเวณ

หน่วยวรรณคดีที่ 44 "ข้าวต้ม" คำว่าข้าวเบ็ยกปรากฏเป็นส่วนมาก มีใช้ข้าวต้ม เป็น
บางกลุ่ม

หน่วยวรรณคดีที่ 52 "น้ำดาลอ้อย" ใช้น้ำอ้อยทั่วบริเวณ

หน่วยวรรณคดีที่ 53 "ผีเล็ก ๆ ซิ่นที่มีมือโดยเฉพาะ" ใช้ตะมอยโดยทั่วไป มีใช้
ลูกหนูน้อยมาก

หน่วยวรรณคดีที่ 59 "ป่าละเมาะ" ใช้ป่าซากทั้งบริเวณ

หน่วยวรรณคดีที่ 60 "ที่สกปรกมีน้ำขังและ" ใช้ขี้ขำทั้งบริเวณ

2. หน่วยวรรณคดีที่แทนด้วยคำภาษาไทยกรุงเทพฯ มี 10 หน่วยวรรณคดี คือหน่วยวรรณคดี
4,10,11,12,19,22,27,36,45 และ 50 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยวรรณคดีที่ 4 "แม่ของคนหรือสัตว์ที่ยังต้องเลี้ยงลูกเล็ก ๆ" ใช้คำว่าแม่ลูกอ่อน

โดยทั่วไปมีใช้แม่ไม้ประปราย

- หน่วยวรรณคดี 10 "สิ้นชกไต่ะ" ใช้ เกะโดยทั่วไปมีใช้สิ้นชกประปราย
- หน่วยวรรณคดี 11 "เก้าอี" ใช้เก้าอีทั่วบริเวณ
- หน่วยวรรณคดี 12 "ภาชนะทำด้วยฝ้ายวมสำหรับใส่กาน้ำชาให้ร้อนอยู่ได้นาน"

ใช้ กานวมโดยทั่วไปมีใช้ถ้าน้อยจุด

- หน่วยวรรณคดี 19 "ถลกบาตร" ใช้ถลกบาตรทั่วทั้งบริเวณ
- หน่วยวรรณคดี 22 "คางคก" ใช้คางคกโดยทั่วไป มีใช้กิมโป อิมโอ บางกลุ่ม
- หน่วยวรรณคดี 27 "ระกำ" ใช้คำว่า ระกำเป็นส่วนมาก มีใช้ส้มกำเป็นส่วนน้อย
- หน่วยวรรณคดี 36 "ลางสาต" ใช้ลางสาตทั้งบริเวณ
- หน่วยวรรณคดี 45 "นม" ใช้ นมโดยทั่วไป มีใช้เนยเป็นบางกลุ่ม
- หน่วยวรรณคดี 50 "ปากคุยอมหันไม้มิด" ใช้หันเหินเป็นส่วนมาก มีใช้หันไม้เข้า

น้อยจุด

3. หน่วยวรรณคดีแทนด้วยคำภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาไทยถิ่นตะวันออกปะปนกัน

มี 4 หน่วยวรรณคดี คือ หน่วยวรรณคดีที่ 28, 47, 51 และ 54 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยวรรณคดีที่ 28 "หญ้าเจ้าชู้" ใช้คำว่าหญ้าน้ำลึก ลูกหญ้า และหญ้าเจ้าชู้

ปะปนกันทั่วบริเวณ

หน่วยวรรณคดีที่ 47 "ข้าวเจ้า" ใช้ข้าวแข็ง และข้าวเจ้าปะปนกันทั่วบริเวณ

หน่วยวรรณคดีที่ 51 "คำอธิบายสรรพคุณยา" ใช้คำว่า ผอย และฉลากยาปะปนกัน

ทั่วบริเวณ

หน่วยวรรณคดีที่ 54 "ลานดินกว้าง น้ำทะเลหรือน้ำเค็มท่วมถึงเมื่อน้ำทะเลลงจะ

เป็นทรายนี้ม ๆ" ใช้หาดและตะกาดทั่วบริเวณ

ผู้วิจัยเห็นว่าการที่มีการใช้คำต่างจากภาษาไทยกรุงเทพฯ ในบริเวณที่ศึกษาน่าจะสนับสนุนแนวคิดที่ว่าภาษาไทยถิ่นตะวันออก เป็นภาษาไทยถิ่นภาษาหนึ่งแต่ฐานะของภาษาไทยถิ่นตะวันออกคงไม่เท่าเทียมกับภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นใต้ หรือภาษาไทยถิ่นอีสาน

4.2 ภาษาถิ่นย่อยโป่งน้ำร้อน

การแบ่งพื้นที่ของบริเวณที่ศึกษา เป็นพื้นที่ย่อยที่สำคัญมากบริเวณหนึ่ง ได้แก่ บริเวณอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ปรากฏว่าในจำนวนหน่วยวรรณคดีทั้ง 60 หน่วยวรรณคดีถึง 20 หน่วยวรรณคดี ซึ่งโป่งน้ำร้อนใช้คำแตกต่างจากบริเวณอื่น (ดูตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าอำเภอโป่งน้ำร้อน เป็นพื้นที่ย่อยที่สำคัญพื้นที่หนึ่งในบริเวณที่ศึกษา

ตารางที่ 5 แสดงหน่วยวรรณคดีภาษาถิ่นย่อยโป่งน้ำร้อนใช้คำต่างจากบริเวณอื่น

ลำดับที่	หน่วยวรรณคดี	คำที่ใช้	ภาพที่	ลำดับที่	หน่วยวรรณคดี	คำที่ใช้	ภาพที่
1	1	จ๊กกะแร้	5	11	31	เถาย่านาง	35
2	5	ผ้าห่ม	9	12	38	หัวปลวก	42
3	8	ลูกล่อ	12	13	40	ผลไม้	44
4	14	เชือกล้ามควาย	18	14	42	กาละแม	46
5	18	หมวก	22	15	44	ข้าวต้ม	48
6	23	กึ่งกำมกราม	27	16	47	ข้าวเจ้า	51
7	25	แมลงปอ	29	17	49	ข้าวเบียง ข้าวเหนียวเบียง	53
8	26	ปลวก	30	18	51	ฉลากยา	55
9	28	หญ้าเจ้าชู้	32	19	54	หาด	58
10	29	ส้มประด ส้มระด	33	20	56	ฟาก	60

4.2.1 หากพิจารณาว่าคำที่ใช้แทนหน่วยบรรณต่าง ๆ ที่ใช้ที่อำเภอโป่งน้ำร้อนเป็นคำภาษาไทยถิ่นใด เราสามารถแบ่งหน่วยบรรณเหล่านี้ออกได้เป็น 3 ประเภทคือ หน่วยบรรณที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นตะวันออก หน่วยบรรณที่ใช้คำภาษาไทยกรุงเทพฯ และหน่วยบรรณที่ใช้คำภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาไทยถิ่นตะวันออกปนกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1.1 หน่วยบรรณที่แทนด้วยคำภาษาไทยถิ่นตะวันออกมี 3 หน่วยบรรณคือ หน่วยบรรณที่ 31, 38 และ 56

หน่วยบรรณที่ 31 "ย่านฉิเทา" ที่โป่งน้ำร้อนใช้เถาย่านางที่อื่น ๆ ใช้กระดอคเป็นส่วนมาก

หน่วยบรรณที่ 38 "จอมปลวก" ที่โป่งน้ำร้อนใช้หัวปลวก ซึ่งตรงกับจังหวัดระยอง และอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ส่วนที่อื่นใช้เคระทุนเป็นส่วนใหญ่

หน่วยบรรณที่ 56 "ลำไม้ไผ่ทุมให้แตกใช้ทำพื้นบ้าน" ที่โป่งน้ำร้อนใช้ฟากตรงกับที่ระยอง ที่อื่น ๆ ใช้ฟากสับ

4.2.1.2 หน่วยบรรณที่แทนด้วยคำภาษาไทยกรุงเทพฯ มี 16 หน่วยบรรณคือ หน่วยบรรณที่ 1, 5, 8, 14, 18, 23, 25, 26, 28, 29, 40, 42, 44, 47, 51 และ 54 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยบรรณที่ 1 "รักแร้" ที่โป่งน้ำร้อนใช้ จิกกะแร้ ที่อื่น ๆ ใช้กะแกร์และจิกกะแร้

หน่วยบรรณที่ 5 "ผ้าห่ม" ที่โป่งน้ำร้อนใช้ผ้าห่มในขณะที่ที่อื่นใช้ผ้าผวย

หน่วยบรรณที่ 8 "ล้อรถทุกชนิด" ที่โป่งน้ำร้อนใช้ลูกล้อตรงกับที่อำเภอปลวกแดง บริเวณอื่น ๆ ใช้กงรถเป็นส่วนมาก

หน่วยบรรณที่ 14 "เชือกขนาดใหญ่ใช้ผูกคอกควายไว้กับหลักหรือแหล่ง" ที่โป่งน้ำร้อนใช้เชือกล่ามควาย ที่อื่น ๆ ใช้พวนและเชือกล่ามควายปะปนกันไป

หน่วยบรรณที่ 18 "อุปกรณ์ที่ชาวนาใช้สวมศีรษะทรงแหลม" ที่โป่งน้ำร้อนใช้หมวก ส่วนบริเวณอื่น ๆ ใช้กะละ มีใช้หมวกที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และอำเภอเมืองกับอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

หน่วยบรรณที่ 23 "กึ่งก้ามกราม" ที่โป่งน้ำร้อนใช้กึ่งก้ามกรามตรงกับอำเภอ

เมือง จังหวัดจันทบุรี กลุ่มหนึ่ง บริเวณนอกนั้นใช้กึ่งหลวง

หน่วยบรรดที่ 25 "แมลงปอ" ที่ไปงน้ำร้อนใช้แมลงปอตรงกับบริเวณอื่น.
ประปราย ส่วนบริเวณที่เหลือส่วนใหญ่ใช้จิงโจ้

หน่วยบรรดที่ 26 "ปลวก" ที่ไปงน้ำร้อนใช้ปลวกในขณะที่บริเวณอื่นใช้
คินระทูน เคะทูน หรือ เนระทูน

หน่วยบรรดที่ 28 "หญ้าเจ้าชู้" ที่ไปงน้ำร้อนใช้หญ้าเจ้าชู้ บริเวณอื่นใช้
หญ้าน้ำลิก ลูกหญ้า และหญ้าเจ้าชู้ปะปนกัน

หน่วยบรรดที่ 29 "สับประรด" ที่ไปงน้ำร้อนใช้สับประรดและส่ามระด ส่วนที่อื่น ๆ
ใช้ส่ามระด เป็นส่วนมาก มีใช้ลั๊กกะตาที่ระยอง

หน่วยบรรดที่ 40 "ผลไม้" ที่ไปงน้ำร้อนใช้ผลไม้ ตรงกับบริเวณอำเภอเมือง
จังหวัดจันทบุรี และอำเภอเมือง จังหวัดตราด ส่วนบริเวณที่เหลือใช้ลูกไม้

หน่วยบรรดที่ 42 "กาละแม" ที่ไปงน้ำร้อนใช้กาละแม ที่อื่น ๆ ใช้ขนมกวน
และขนมเปียกเล็กน้อย

หน่วยบรรดที่ 44 "ข้าวต้ม" ที่ไปงน้ำร้อนใช้ข้าวต้ม ตรงกับอำเภอเมือง
จังหวัดจันทบุรี และอำเภอเมือง จังหวัดตราด รวมทั้งอำเภอแก่ง จังหวัดระยอง กลุ่มหนึ่ง
บริเวณนอกนั้นใช้ข้าวเบ็ยก

หน่วยบรรดที่ 47 "ข้าวเจ้า" ที่ไปงน้ำร้อนใช้ข้าวเจ้า ที่อื่น ๆ ใช้ทั้งข้าวแข็ง
และข้าวเจ้า แต่ข้าวเจ้ามีใช้เด่นชัดที่ไปงน้ำร้อน

หน่วยบรรดที่ 51 "คำอธิบายสรรพคุณยา" ที่ไปงน้ำร้อนใช้ฉลากยา บริเวณ
อื่น ๆ ใช้ฝอย และฉลากยาปะปนกัน

หน่วยบรรดที่ 54 "ลานดินกว้าง น้ำทะเลหรือน้ำเค็มท่วมถึง เมื่อน้ำทะเลลง
จะเป็นทรายนี้ม ๆ" ที่ไปงน้ำร้อนกินบริเวณกว้างถึงอำเภอท่าใหม่ ใช้หาดตรงกับที่ใช้ในอำเภอ
ปลวกแดง อำเภอบ้านค่าย และอำเภอวังจันทร์ ในระยองและที่ใช้ในอำเภอเมือง จังหวัดตราด
นอกนั้นใช้ตะกาด

4.2.1.3 หน่วยบรรดที่แทนด้วยคำภาษาไทยถิ่นตะวันออกและภาษาไทยกรุงเทพฯ
มี 1 หน่วยบรรดคือหน่วยบรรดที่ 49 มีรายละเอียดดังนี้

หน่วยอรรถที่ 49 "ข้าวเหนียวเปียก" ที่โป่งน้ำร้อนใช้ข้าวเหนียวเปียกและข้าวเปียก ซึ่งตรงกับที่ใช้ในอำเภอบ้านค่าย และอำเภอเมือง จังหวัดระยอง ส่วนบริเวณอื่น ๆ ใช้ข้าวเปียกแดงเป็นส่วนมาก

4.2.2 หากเปรียบเทียบคำที่ใช้ที่อำเภอโป่งน้ำร้อนกับคำที่ใช้ที่อื่นในบริเวณที่ศึกษาเราสามารถแบ่งหน่วยอรรถ 20 หน่วยอรรถ แสดงไว้ในตารางที่ 5 ออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

4.2.2.1 หน่วยอรรถที่ใช้คำซึ่งปรากฏเฉพาะที่โป่งน้ำร้อนมี 3 หน่วยอรรถ ได้แก่ หน่วยอรรถที่ 5, 29 และ 31 ดังรายละเอียดที่กล่าวมาแล้วใน 4.2.1.1 และ 4.2.1.2

4.2.2.2 หน่วยอรรถที่โป่งน้ำร้อนใช้คำต่างจากบริเวณใกล้เคียงแต่อาจจะใช้คำตรงกับบริเวณที่ศึกษาที่ห่างออกไปมี 17 หน่วยอรรถ ได้แก่ หน่วยอรรถที่ 1, 8, 14, 18, 23, 25, 26, 28, 38, 40, 42, 44, 47, 49, 51, 54 และ 56 ดังรายละเอียดที่ได้อธิบายมาแล้วใน 4.2.1.1-4.2.1.2

การที่ภาษาถิ่นที่อำเภอโป่งน้ำร้อนมีลักษณะเฉพาะ เช่นนี้เป็นปรากฏการณ์ที่มีคำอธิบายได้หลายประการ ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป (ดูอภิปรายผล)

4.3 ภาษาไทยถิ่นระยอง ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี และภาษาไทยถิ่นตราด

ดังได้กล่าวมาแล้วในข้อ 4.1 ว่า ในจำนวนหน่วยอรรถ 60 หน่วยอรรถมี 36 หน่วยอรรถที่ใช้คำเหมือนกันในบริเวณที่ศึกษาหน่วยอรรถที่เหลืออีก 24 หน่วยอรรถ มีการใช้คำเกาะกลุ่มกันครอบคลุมพื้นที่ขนาดใหญ่ ใกล้เคียงกับพื้นที่ของแต่ละจังหวัด ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถจัดกลุ่มภาษาถิ่นเป็นภาษาไทยถิ่นระยอง ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี และภาษาไทยถิ่นตราดได้การแบ่งกลุ่มดังกล่าวมีปัญหาอยู่บ้างในเรื่องพื้นที่ที่ใช้ภาษาไทยถิ่นย่อยเหล่านี้ กล่าวคือบริเวณที่ใช้ภาษาถิ่นย่อยแต่ละภาษารอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1 ภาษาไทยถิ่นระยอง หน่วยอรรถที่แสดงว่าจังหวัดระยองใช้คำแตกต่างจากบริเวณอื่นมี 14 หน่วยอรรถ ซึ่งจะแสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 6 หน่วยอรรถที่ภาษาไทยถิ่นระยองใช้คำต่างจากบริเวณอื่น

ลำดับ ที่	หน่วยอรรถ ที่	คำที่ใช้	ภาพที่	ลำดับ ที่	หน่วยอรรถ ที่	คำที่ใช้	ภาพที่
1	3	ลูกใจ	7	8	35	ไอ้โต้ง	35
2	7	เสื่อสาแทรก	11	9	38	หัวปลวก	42
3	9	กะเน็ด	13	10	40	ลูกไม้	44
4	17	เหล็กตะปู เหล็ก	21	11	48	ลูกจ๋วย	52
5	21	ยางวง	25	12	49	ข้าวเบ็ยก ข้าวเหนียวเบ็ยก	53
6	24	กระต๊อบยอม	28	13	56	ฟาก	60
7	32	ไล่เดือน	36	14	57	กะมบ	61

4.3.1.1 บริเวณที่มีการเกาะกลุ่มของคำที่น่าจะจัดเป็นคำของภาษาไทยถิ่นระยองแทนหน่วยอรรถต่าง ๆ ครอบคลุมพื้นที่ที่มีขนาดต่าง ๆ ตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนใหญ่ กล่าวคือ ครอบคลุมพื้นที่บางอำเภอตั้งแต่ 2 อำเภอถึง 7 อำเภอ หรือทั้งจังหวัด หรือพื้นที่จังหวัดหนึ่งกับบางอำเภอของอีกจังหวัดหนึ่ง ซึ่งสามารถจัดเป็นกลุ่ม ๆ ได้ 9 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นระยองครอบคลุมพื้นที่ 2 อำเภอคือ อำเภอบ้านค่าย และอำเภอเมือง จังหวัดระยอง มี 1 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 21

กลุ่มที่ 2 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นระยองครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอคือ อำเภอบ้านค่าย อำเภอเมือง และอำเภอแกลง มี 1 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 49

กลุ่มที่ 3 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นระยองครอบคลุมพื้นที่ อำเภอปลวกแดง อำเภอบ้านค่าย และอำเภอเมือง มี 1 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 57

กลุ่มที่ 4 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นระยองครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอคือ กิ่งอำเภอวังจันทร์ อำเภอบ้านค่าย อำเภอเมือง และอำเภอแกลง มี 1 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 7

กลุ่มที่ 5 หน่วยวรรณคดีใช้คำภาษาไทยถิ่นระยองครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอคือ อำเภอปลวกแดง อำเภอบ้านค่าย อำเภอเมือง และอำเภอแกลง มี 1 หน่วยวรรณคดีคือ หน่วยวรรณคดีที่ 24

กลุ่มที่ 6 หน่วยวรรณคดีใช้คำภาษาไทยถิ่นระยองครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอคือ อำเภอปลวกแดง อำเภอบ้านค่าย อำเภอบ้านฉาง และอำเภอเมือง มี 1 หน่วยวรรณคดีคือ หน่วยวรรณคดีที่ 38

กลุ่มที่ 7 หน่วยวรรณคดีใช้คำภาษาไทยถิ่นระยองครอบคลุมพื้นที่ 5 อำเภอคือ อำเภอปลวกแดง อำเภอบ้านค่าย กิ่งอำเภอวังจันทร์ อำเภอบ้านฉาง และอำเภอเมือง มี 1 หน่วยวรรณคดีคือ หน่วยวรรณคดีที่ 56

กลุ่มที่ 8 หน่วยวรรณคดีใช้คำภาษาไทยถิ่นระยองครอบคลุมพื้นที่จังหวัดระยองทั้งจังหวัดมี 5 หน่วยวรรณคดีคือ หน่วยวรรณคดีที่ 9, 17, 32, 35 และ 48

กลุ่มที่ 9 หน่วยวรรณคดีใช้คำภาษาไทยถิ่นระยองครอบคลุมพื้นที่จังหวัดระยองทั้งจังหวัดและกว้างออกไปถึงบางส่วนของอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ตำบลที่อยู่ติดกับอำเภอแกลง จังหวัดระยอง มี 2 หน่วยวรรณคดีคือ หน่วยวรรณคดีที่ 3 และ 40

ในบางบริเวณของจังหวัดระยอง นอกจากที่กล่าวถึงในกลุ่มที่ 1-9 ข้างบนนี้แล้ว ผู้วิจัยได้จัดให้เป็นภาษาไทยถิ่นจันทบุรีบ้าง และเป็นภาษาถิ่นย่อยอำเภอปลวกแดงบ้าง ดังจะกล่าวต่อไป

4.3.1.2 การแบ่งภาษาไทยถิ่นระยองตามคำของภาษาถิ่นต่าง ๆ ที่ใช้แทนหน่วยวรรณคดี 14 หน่วยวรรณคดี

ภาษาไทยถิ่นระยองเมื่อจัดกลุ่มตามคำของภาษาถิ่นต่าง ๆ ที่ใช้อาจจะจัดได้เป็น 3 กลุ่มคือ

ก. ภาษาไทยถิ่นระยองที่แทนด้วยคำเฉพาะถิ่นระยองมี 11 หน่วยวรรณคดีคือ หน่วยวรรณคดีที่ 3, 7, 9, 17, 21, 24, 38, 40, 48, 56 และ 57 ตามรายละเอียดดังนี้

หน่วยวรรณคดีที่ 3 "ลูกสุนัข" ที่ระยองใช้ลูกใจเป็นส่วนมากที่อื่น ๆ ใช้ลูกหมา

หน่วยวรรณคดีที่ 7 "เสื่อคอกกระเช้า" ที่ระยองใช้เสื่อสาแทรก ที่อื่น ๆ ใช้เสื่อคอกกระเช้าเป็นส่วนใหญ่

หน่วยวรรณคดีที่ 9 "หางสำหรับมัดฟ่อนข้าว" ที่ระยองใช้กะเน็ด ที่อื่น ๆ ใช้ชะเน็ด

หน่วยบรรณที่ 17 "ตะปู" ที่ระยองใช้เหล็กตะปู และเหล็ก ที่อื่น ๆ ใช้ตะปู
และ เหล็กตะปู

หน่วยบรรณที่ 21 "ยางรัดของ" ที่ระยองใช้ยางวง ที่อื่น ๆ ใช้ยางหมีดและ
ยางรัด

หน่วยบรรณที่ 24 "ไมยราบ" ที่ระยองใช้กระติบยอบบรีเวณอื่นใช้ ทู๊วราบ
บรีเวณหนึ่ง และคั้นทู๊วจันบรีเวณหนึ่ง

หน่วยบรรณที่ 38 "จอมปลวก" ที่ระยองใช้ หัวปลวก ตรงกับโป่งน้ำร้อน
และอำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี บรีเวณที่เหลือใช้เคระหุน

หน่วยบรรณที่ 40 "ผลไม้" ที่ระยองใช้ลูกไม้ บรีเวณอื่นใช้ผลไม้ เป็นส่วนมาก
หน่วยบรรณที่ 48 "ซาละเปาทอด" ที่ระยองใช้ลูกจ้อยที่อื่นใช้ลูกจ้อยและขนมทอด
หน่วยบรรณที่ 56 "ลำไม้ไผ่ทูปให้แตกใช้ทำพื้นบ้าน" ที่ระยองใช้ฟากตรงกับ
โป่งน้ำร้อน ที่อื่น ๆ ใช้ฟากสับ

หน่วยบรรณที่ 57 "การนำแนวเพื่อปลูกต้นไม้" ที่ระยองใช้กะมบ บรีเวณอื่น
ใช้กะมบ

ข. ภาษาไทยถิ่นระยองที่แทนด้วยคำภาษาไทยกรุงเทพฯ มี 2
หน่วยบรรณคือ หน่วยบรรณที่ 32 และ 35 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยบรรณที่ 32 "ไล่เดือน" ที่ระยองใช้เฉพาะไล่เดือน ที่อื่น ๆ ใช้ไล่เดือน
และไอ้อุ่นปะปนกัน

หน่วยบรรณที่ 35 "ไก่ตัวผู้" ที่ระยองใช้เฉพาะไอ้โด้ง ที่อื่น ๆ ใช้ไอ้โอง
กับไอ้โด้งปะปนกันบ้างใช้เฉพาะไอ้โองบ้าง

ค. ภาษาไทยถิ่นระยองที่แทนด้วยคำเฉพาะถิ่นระยองและคำภาษา
ไทยกรุงเทพฯ ปะปนกันมี 1 หน่วยบรรณคือ หน่วยบรรณที่ 49 ดังนี้

หน่วยบรรณที่ 49 "ข้าวเหนียวเปียก" ที่ระยองใช้ข้าวเปียก และข้าวเหนียว
เปียกปะปนกันในขณะที่บรีเวณอื่นใช้ข้าวเปียกเป็นส่วนมาก

4.3.2 ภาษาไทยถิ่นจันทบุรี หน่วยวรรณคดีแสดงว่าจังหวัดจันทบุรีใช้คำแตกต่างจากบริเวณอื่นมี 9 หน่วยวรรณคดี ซึ่งจะแสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 7 หน่วยวรรณคดีภาษาไทยถิ่นจันทบุรีใช้คำต่างจากบริเวณอื่น

ลำดับ ที่	หน่วยวรรณ คดี	คำที่ใช้	ภาพที่	ลำดับ ที่	หน่วยวรรณ คดี	คำที่ใช้	ภาพที่
1	6	ผ้าชะม้า	10	6	46	น้ำปลา	50
2	21	ยางหนืด	25	7	48	ลูกจ๋วย ขนมทอด	52
3	24	หญ้าราบ	28	8	55	คั่นนบ โป๊ะ	59
4	35	ไอไต้ง ไอโอง	39	9	58	แปรที่	62
5	42	ขนมกวน	46				

4.3.2.1 บริเวณที่มีการเกาะกลุ่มของคำที่น่าจะจัดเป็นคำของภาษาไทยถิ่นจังหวัดจันทบุรีแทนหน่วยวรรณคดีต่าง ๆ ครอบคลุมพื้นที่ที่มีขนาดตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ ตั้งแต่ 4 อำเภอจนถึง 8 อำเภอ กล่าวคือ ครอบคลุมพื้นที่บางอำเภอหรือทั้งจังหวัดหรือพื้นที่จังหวัดหนึ่งกับบางอำเภอของอีกจังหวัดหนึ่ง ซึ่งสามารถจัดเป็นกลุ่มได้ 9 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 หน่วยวรรณคดีใช้คำภาษาไทยถิ่นจันทบุรีครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอคือ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง, อำเภอท่าใหม่ อำเภอเมือง และอำเภอมะขาม มี 1 หน่วยวรรณคดีคือ หน่วยวรรณคดี 21

กลุ่มที่ 2 หน่วยวรรณคดีใช้คำภาษาไทยถิ่นจันทบุรี ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอคือ อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอเมือง และอำเภอมะขาม มี 1 หน่วยวรรณคดีคือ หน่วยวรรณคดี 42

กลุ่มที่ 3 หน่วยวรรณคดีใช้คำภาษาไทยถิ่นจันทบุรี ครอบคลุมพื้นที่ 5 อำเภอคือ อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอเมือง อำเภอมะขาม และอำเภอโป่งน้ำร้อน มี 1

หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 6

กลุ่มที่ 4 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นจันทบุรีครอบคลุมพื้นที่ 5 อำเภอคือ อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอเมือง อำเภอมะขาม และอำเภอขลุง มี 1 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 35

กลุ่มที่ 5 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นจันทบุรีครอบคลุมพื้นที่ 6 อำเภอคือ อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง ส่วนที่ติดกับอำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอเมือง อำเภอมะขาม และอำเภอโป่งน้ำร้อน มี 1 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 24

กลุ่มที่ 6 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นจันทบุรีครอบคลุมพื้นที่ 5 อำเภอคือ อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอเมือง อำเภอขลุง อำเภอเขาสมิง และอำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด มี 1 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 55

กลุ่มที่ 7 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นจันทบุรีครอบคลุมพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ทั้งจังหวัด มี 1 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 48

กลุ่มที่ 8 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นจันทบุรีครอบคลุมพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ทั้งจังหวัดและกว้างออกไปถึงอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด มี 1 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 48

กลุ่มที่ 9 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นจันทบุรีครอบคลุมพื้นที่ 5 อำเภอใน จังหวัดจันทบุรี ยกเว้นอำเภอท่าใหม่ และกินบริเวณอำเภอเขาสมิง อำเภอบ่อไร่ และอำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด มี 1 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 58

ในบางบริเวณของจังหวัดจันทบุรี นอกจากกลุ่มที่ 1-9 จะเป็นภาษาถิ่นย่อยโป่งน้ำร้อน บ้างคงได้กล่าวแล้ว และภาษาถิ่นย่อยอำเภอเมือง จันทบุรีบ้างคงจะกล่าวต่อไป

4.3.2.2 การแบ่งภาษาไทยถิ่นจันทบุรีตามคำของภาษาถิ่นต่าง ๆ ที่ใช้ แทนหน่วยอรรถ 9 หน่วยอรรถ

ภาษาไทยถิ่นจันทบุรีเมื่อจัดกลุ่มตามคำของภาษาถิ่นต่าง ๆ ที่ใช้อาจจะจัดได้เป็น 3 กลุ่มคือ

ก. ภาษาไทยถิ่นจันทบุรีที่แทนด้วยคำเฉพาะถิ่นจันทบุรีมี 4 หน่วยอรรถ โดยที่บางหน่วยอรรถใช้คำเฉพาะถิ่นชนิด 1 คำ บางหน่วยอรรถใช้คำเฉพาะถิ่น 2 คำ

ตั้งหน่วยบรรณที่ 21, 24, 42 และ 55 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยบรรณที่ 21 "ยางรัดของ" จันทบุรีใช้ยางหุ้มที่อื่นใช้ยางรัดและยางวง

หน่วยบรรณที่ 24 "ไมยราบ" ที่จันทบุรีใช้หญ้าราบ ที่ระยองใช้กระเทียมอบ
และจรวดใช้ต้นหญ้าจับ

หน่วยบรรณที่ 42 "กาสะแม" ที่จันทบุรีใช้ขนมกวน ที่อื่นใช้ขนมเปียก

หน่วยบรรณที่ 55 "หัวคันทาใหญ่" ที่จันทบุรีใช้ 2 คำคือ คันทนบ และโป๊ะ ที่
อื่นใช้ คันทนบและหัวคันทา

ข. ภาษาไทยถิ่นจันทบุรีที่แทนด้วยคำภาษาไทยกรุงเทพฯ มี 3
หน่วยบรรณคือ หน่วยบรรณที่ 6, 46 และ 58 ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

หน่วยบรรณที่ 6 "ผ้าขาวม้า" จันทบุรีใช้ ผ้าชะม้า ที่อื่นใช้ผ้าโป้

หน่วยบรรณที่ 46 "น้ำปลา" จันทบุรีใช้ น้ำปลา ที่อื่นใช้น้ำเค็ม

หน่วยบรรณที่ 58 "พื้นที่นาโคคราคจนเป็นเทือก" จันทบุรีใช้ แปลที่ ที่อื่น ๗

ใช้ชี้เทือก

ค. ภาษาไทยถิ่นจันทบุรีที่แทนด้วยคำภาษาไทยถิ่นระยอง และคำภาษา
ไทยถิ่นตราด มี 2 หน่วยบรรณคือ หน่วยบรรณที่ 35 และ 48 ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

หน่วยบรรณที่ 35 "ไก่ตัวผู้" ที่จันทบุรีใช้ ไก่โต้ง และไก่โองัง

หน่วยบรรณที่ 48 "ชาละเปาทอด" ที่จันทบุรีใช้ ลูกจ๋ม และขนมทอด

4.3.3 ภาษาไทยถิ่นตราด หน่วยบรรณที่แสดงว่าจังหวัดตราดใช้คำแตกต่างจากบริเวณ

อื่นมี 9 หน่วยบรรณ ซึ่งจะแสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 8 หน่วยอรรถภาษาไทยถิ่นตราดใช้คำต่างจากบริเวณอื่น

ลำดับ ที่	หน่วยอรรถ ที่	คำที่ใช้	ภาพที่	ลำดับ ที่	หน่วยอรรถ ที่	คำที่ใช้	ภาพที่
1	1	ตะแกร	5	6	35	ไอโอิง	39
2	15	หัวไฟ	19	7	37	ลูกชื้อ ลูกชื้อ ตัวชื้อ	41
3	20	สับปะนง สำมะนง	24	8	43	ข้าวเหนียวกวน	47
4	21	ยางรัด	25	9	48	ขนมทอด	52
5	24	ต้นหญ้างับ	28				

4.3.3.1 บริเวณที่มีการ เกาะกลุ่มของคำที่น่าจะจัด เป็นคำของภาษาไทยถิ่น
ตราดแทนหน่วยอรรถต่าง ๆ ครอบคลุมพื้นที่ที่มีขนาดตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ ตั้งแต่ 4
อำเภอถึง 6 อำเภอ กล่าวคือ ครอบคลุมพื้นที่บางอำเภอหรือทั้งจังหวัดหรือพื้นที่จังหวัดหนึ่งกับ
บางอำเภอของอีกจังหวัดหนึ่ง ซึ่งสามารถจัดเป็นกลุ่ม ๆ ได้ 5 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นตราดครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอคือ
อำเภอเขาสมิง อำเภออ่าวไร่ อำเภอเมือง และอำเภอคลองใหญ่ มี 2 หน่วยอรรถคือ หน่วย
อรรถที่ 1 และ 48

กลุ่มที่ 2 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นตราดครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ
ยกเว้นอำเภอเขาสมิง มี 1 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 15

กลุ่มที่ 3 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นตราดครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ และ
บางส่วนของอำเภอเขาสมิง มี 1 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 24

กลุ่มที่ 4 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นตราดครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดตราด
มี 3 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 20, 21 และ 37

กลุ่มที่ 5 หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นตราดครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดตราด และอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรีบางส่วน มี 2 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 35 และ 43

ในบางบริเวณของจังหวัดตราดนอกเหนือจากกลุ่มที่ 1-5 ผู้วิจัยจัดให้รวมกับภาษาไทยถิ่นจันทบุรี ดังได้กล่าวมาแล้วหรือบางหน่วยอรรถมีภาษาถิ่นย่อย อำเภอเมือง จังหวัดตราด ดังจะกล่าวต่อไป

4.3.3.2 การแบ่งภาษาไทยถิ่นตราดตามคำของภาษาถิ่นต่าง ๆ ที่ใช้แทน หน่วยอรรถ 9 หน่วยอรรถ

ภาษาไทยถิ่นตราด ถ้าจัดกลุ่มตามคำที่ใช้จะสามารถจัดได้เป็น 1 กลุ่มคือ

หน่วยอรรถที่ใช้คำภาษาไทยถิ่นตราดที่แทนด้วยคำเฉพาะถิ่นซึ่งมีทั้งหมด 9 หน่วยอรรถ ดังตารางที่ 8 ในบรรดา 9 หน่วยอรรถมี 1 หน่วยอรรถที่แทนด้วยคำเฉพาะถิ่น 2 คำ และ 1 หน่วยอรรถใช้คำเฉพาะถิ่น 3 คำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยอรรถที่ 1 "รักแร้" ตราดใช้ ตะแกร์ ที่อื่น ๆ ใช้จิกกะแร้ และตะแกร์

หน่วยอรรถที่ 15 "หลอดไฟฉาย" ตราดใช้ หัวไฟ ที่อื่นใช้หัวเทียน

หน่วยอรรถที่ 20 "เหล็กขอสำหรับค้อยหอย" ที่ตราดใช้สับปะนง และสำมะนง ที่อื่นใช้สีกปะนง มีใช้สำมะนงประปราย

หน่วยอรรถที่ 21 "ยางรัดของ" ที่ตราดใช้ยางรัดที่ระยองใช้ยางวง จันทบุรี ใช้ยางหนืด

หน่วยอรรถที่ 24 "โมยราบ" ที่ตราดใช้คันทู้งำบ ที่ระยองใช้กระตัมยอบ ที่จันทบุรีใช้ตุ๋นาราบ

หน่วยอรรถที่ 35 "ไก่ตัวผู้" ที่ตราดใช้ไอ้ไอ้ง ที่ระยองใช้ไอ้ไต้จ้ง จันทบุรี ใช้ ไอ้ไต้จ้ง และไอ้ไอ้ง

หน่วยอรรถที่ 37 "ลูกน้ำ" ที่ตราดใช้ลูกชื้อ, ลูกชื้อ และตัวชื้อ ตรงกับ อำเภอเมือง จันทบุรี ที่อื่นใช้ลูกน้ำ

หน่วยอรรถที่ 43 "ข้าวเหนียวแดง" ที่ตราดใช้ข้าวเหนียวกววน ตรงกับที่อื่น ประปราย ที่ระยองและจันทบุรีใช้ไข่ก้าง

หน่วยบรรณที่ 48 "ซาละเปาทอด" ที่คราดใช้ขนมทอด ที่ระยองใช้ ลูกจ๋อย
จันทบุรีใช้ลูกจ๋อยและขนมทอด

4.4 ภาษาถิ่นย่อยอื่น ๆ

ในข้อ 4.3 ได้กล่าวถึงภาษาไทยถิ่นย่อยในระดับจังหวัดไปแล้วในที่นี้จะกล่าวถึงภาษาถิ่นย่อยระดับอำเภอ ซึ่งมีอยู่ 4 ภาษาถิ่นย่อย โดยพิจารณาจากการใช้คำที่เกาะกลุ่มกันเป็นบริเวณเล็ก ครอบคลุมพื้นที่เพียง 1 อำเภอ หนึ่งในจำนวนนี้คือ ภาษาถิ่นย่อยโป่งน้ำร้อน ซึ่งพบในพื้นที่ย่อย ซึ่งมีความสำคัญดังได้กล่าวมาแล้วในข้อ 4.2 อีก 3 กรณี ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ได้แก่ ภาษาถิ่นย่อยอำเภอปลวกแดง ภาษาถิ่นย่อยอำเภอเมืองจันทบุรี และภาษาถิ่นย่อยอำเภอเมืองตราด การกำหนดภาษาถิ่นย่อยเหล่านี้จะต้องพิจารณาการใช้คำของหลาย ๆ หน่วยบรรณจึงจะเห็นได้ว่าการใช้คำเกาะกลุ่มกันในบริเวณเหล่านี้ ภาษาถิ่นย่อยเหล่านี้มีรายละเอียดต่อไปนี้

4.4.1 ภาษาถิ่นย่อยปลวกแดง หน่วยบรรณที่แสดงว่าอำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง ใช้คำแตกต่างจากบริเวณที่ศึกษาบริเวณอื่นมี 6 หน่วยบรรณ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 หน่วยบรรณที่ภาษาถิ่นย่อยปลวกแดงใช้คำต่างจากบริเวณอื่น

ลำดับที่	หน่วยบรรณที่	คำที่ใช้	ภาพที่	ลำดับที่	หน่วยบรรณที่	คำที่ใช้	ภาพที่
1	1	จ๊กกะแร้	5	4	18	หมวกญวน	22
2	7	เสื่อคอกกระเช้า	11	5	37	ลูกขุง	41
3	8	ลูกลื้อ	12	6	43	ข้าวเหนียวกวน	47

คำที่ใช้ในภาษาถิ่นย่อยปลวกแดงแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ

4.4.1.1 หน่วยบรรณที่แทนด้วยคำเฉพาะถิ่นปลวกแดงมี 2 หน่วยบรรณคือ หน่วยบรรณที่ 18 และ 37 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยบรรณที่ 18 "อุปกรณ์ที่ชาวนาใช้สวมศีรษะทรงแหลม" ที่ปลวกแดงใช้หมวกญวน ที่อื่น ๆ ใช้กะละ และบางกลุ่มใช้หมวก

หน่วยวรรณคดี 37 "ลูกน้ำ" ที่ปลวกแดงใช้ลูกยุง ที่อื่น ๆ ใช้ลูกน้ำ และคำที่
ลงท้ายด้วย - ซื่อ, -ซื่อ

4.4.1.2 หน่วยวรรณคดีที่แทนด้วยคำภาษาไทยกรุงเทพฯ มี 4 หน่วยวรรณคดี
หน่วยวรรณคดีที่ 1, 7, 8 และ 43 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยวรรณคดีที่ 1 "รักแระ" ที่ปลวกแดงใช้จ๊กกะแระ ที่อื่น ๆ ใช้คะแระ และ
จ๊กกะแระ

หน่วยวรรณคดีที่ 7 "เสื่อคอกกระเช้า" ที่ปลวกแดงใช้เสื่อคอกกระเช้า ที่ระยอง
บริเวณอื่นใช้เสื่อสาแทรก

หน่วยวรรณคดีที่ 8 "ล้อรถทุกชนิด" ที่ปลวกแดงใช้ลูกล้อ ตรงกับโป่งน้ำร้อน
นอกนั้นใช้กงรถ

หน่วยวรรณคดีที่ 43 "ข้าวเหนียวแดง" ที่ปลวกแดงใช้ข้าวเหนียวกวน ตรงกับ
ตราด บริเวณนอกนั้นใช้ไขก้าง

ข้อสันนิษฐานที่ว่าภาษาถิ่นย่อยปลวกแดงใช้คำต่างจากบริเวณใกล้เคียงนั้นน่าจะเกี่ยว
ข้องกับที่ตั้งของอำเภอนี้ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในการอภิปรายผล (ดูอภิปรายผลข้อ 5)

4.4.2 ภาษาถิ่นย่อยอำเภอเมืองจันทบุรี หน่วยวรรณคดีที่แสดงว่า อำเภอเมือง จังหวัด
จันทบุรี และตำบลบางตำบลของอำเภอใกล้เคียงที่อยู่ติดกับอำเภอเมือง ได้แก่ อำเภอแหลมสิงห์
อำเภอขลุง และอำเภอท่าใหม่ เป็นภาษาถิ่นย่อยอำเภอเมืองจันทบุรี มีอยู่ 7 หน่วยวรรณคดี
ดังตารางข้างล่างนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 หน่วยอรรถที่ภาษาถิ่นย่อยอำเภอ เมืองจันทบุรีใช้คำต่างจากบริเวณอื่น

ลำดับ ที่	หน่วยอรรถ ที่	คำที่ใช้	ภาพที่	ลำดับ ที่	หน่วยอรรถ ที่	คำที่ใช้	ภาพที่
1	22	ก๊ีบโป อ๊ีบโอ	26	5	38	ห้วปลวก	42
2	23	กึ่งก้ามกราม	27	6	44	ข้าวต้ม	46
3	33	ห่อโบ	37	7	55	โป๊ะ	59
4	37	ลูกชื้อ ลูกชื้อ	41				

คำที่ใช้ในบริเวณนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ หน่วยอรรถกลุ่มที่แทนด้วยคำเฉพาะถิ่นและ หน่วยอรรถกลุ่มที่แทนด้วยคำภาษาไทยกรุงเทพฯ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 หน่วยอรรถที่แทนด้วยคำเฉพาะถิ่นมี 5 หน่วยอรรถคือ หน่วยอรรถที่ 22, 33, 37, 38 และ 55 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยอรรถที่ 22 "คางคก" ที่อำเภอเมืองจันทบุรีใช้ ก๊ีบโป และ อ๊ีบโอ ที่อื่น ๆ ใช้ คางคกและไอ้คก

หน่วยอรรถที่ 33 "ห่อพันธุ์หนู" ที่อำเภอเมืองจันทบุรีใช้ ห่อโบ ที่อื่น ๆ ส่วนมากใช้ห่อโก

หน่วยอรรถที่ 37 "ลูกน้ำ" ที่อำเภอเมืองจันทบุรีใช้ คำที่ลงท้ายด้วย -ชื้อ, ชื้อ ตรงกับอำเภอเมืองตราด ที่อื่น ๆ ใช้ลูกน้ำ

หน่วยอรรถที่ 38 "จอมปลวก" ที่อำเภอเมืองจันทบุรีใช้ ห้วปลวก ต่างจาก จันทบุรีบริเวณใกล้เคียงซึ่งใช้ เคะหูน

หน่วยอรรถที่ 55 "ห้วคันทนาใหญ่" ที่อำเภอเมืองจันทบุรีใช้ โป๊ะ ที่อื่น ๆ ในบริเวณที่ศึกษาส่วนมากใช้คันทนบ

กลุ่มที่ 2 หน่วยย่อยที่แทนด้วยคำภาษาไทยกรุงเทพฯ มี 2 หน่วยย่อยคือ หน่วยย่อยที่ 23 และ 44 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยย่อยที่ 23 "กึ่งกำกราม" ที่อำเภอเมืองจันทบุรีใช้ กึ่งกำกราม ตรงกับอำเภอโป่งน้ำร้อน ที่อื่น ๆ ใช้กึ่งหลวง

หน่วยย่อยที่ 44 "ข้าวต้ม" ที่อำเภอเมืองจันทบุรีใช้ ข้าวต้ม ตรงกับอำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอเมืองตราด บริเวณนอกนั้นใช้ข้าวเปียกเป็นส่วนมาก

ข้อสันนิษฐานที่ทำให้เกิดภาษาถิ่นย่อยอำเภอเมืองจันทบุรี จะกล่าวต่อไปในอภิปรายผล (ดูอภิปรายผลข้อ 6)

4.4.3 ภาษาถิ่นย่อยอำเภอเมืองตราด หน่วยย่อยที่แสดงว่าอำเภอเมือง จังหวัดตราด และตำบลบางตำบลของอำเภอใกล้เคียง ตำบลที่อยู่ติดกับอำเภอเมือง จังหวัดตราด ได้แก่ อำเภอเขาสมิง และอำเภอแหลมงอบ หน่วยย่อยดังกล่าวมี 4 หน่วยย่อยดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 11 หน่วยย่อยที่ภาษาถิ่นย่อยอำเภอเมืองตราดใช้คำต่างจากบริเวณอื่น

ลำดับที่	หน่วยย่อยที่	คำที่ใช้	ภาพที่	ลำดับที่	หน่วยย่อยที่	คำที่ใช้	ภาพที่
1	2	หุชะเนียง	6	3	33	หมูไก่	37
2	18	หมวก	22	4	44	ข้าวต้ม	48

คำที่ใช้ในบริเวณนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 หน่วยย่อยที่แทนด้วยคำเฉพาะถิ่นมี 2 หน่วยย่อยคือ หน่วยย่อยที่ 2 และ 33 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยย่อยที่ 2 "ลูกเนียง" ที่อำเภอเมืองตราดใช้หุชะเนียง ตรงกับจังหวัดระยองบางส่วน บริเวณนอกนั้นใช้ หัวชะเนียง

หน่วยบรรณที่ 33 "หอพันธุหนู" ที่อำเภอเมืองตราดใช้หมูไก่ ที่อื่น ๆ ใช้
 ห่อไก่เป็นส่วนมากและบางกลุ่มใช้ห่อใบ

กลุ่มที่ 2 หน่วยบรรณที่แทนด้วยคำภาษาไทยกรุงเทพฯ มี 2 หน่วยบรรณคือ
 หน่วยบรรณที่ 18 และ 44 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

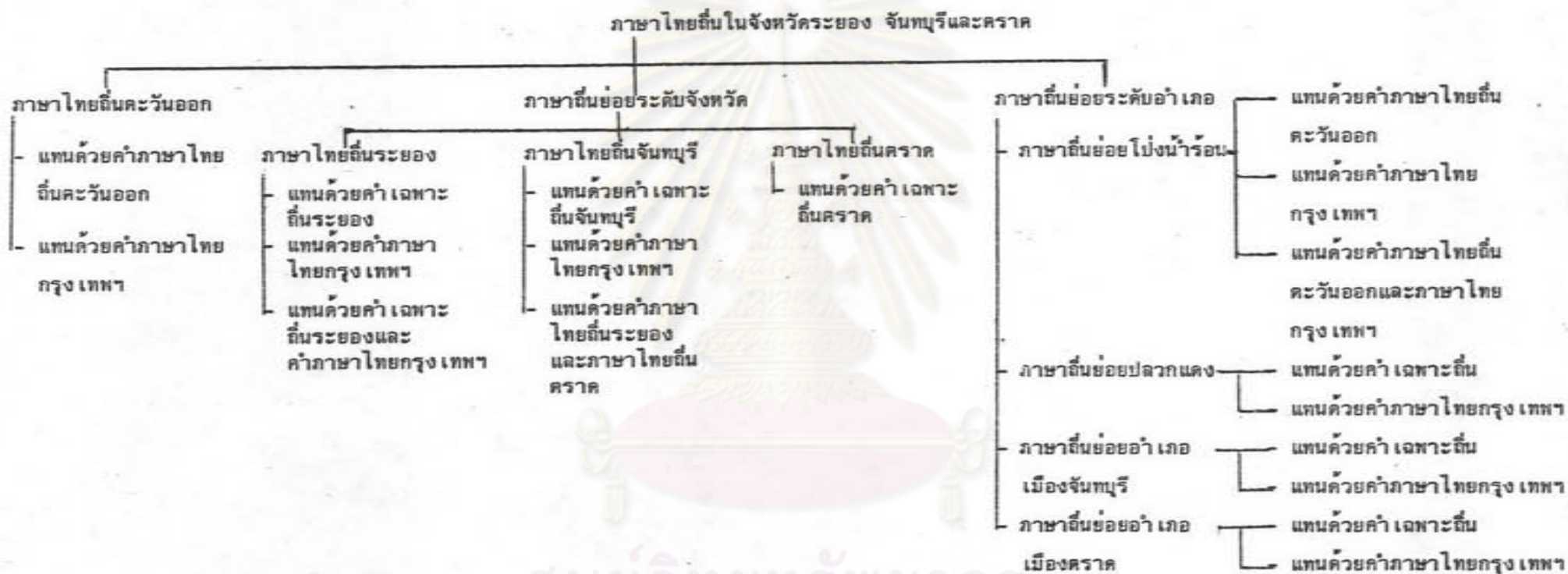
หน่วยบรรณที่ 18 "อุปกรณที่ชาวนาใช้สวมศีรษะทรงแหลม" ที่อำเภอเมือง
 ตราดใช้ หมวก ตรงกับโป่งน้ำร้อนและที่อื่นเล็กน้อยบริเวณนอกนั้นใช้ กะละ

หน่วยบรรณที่ 44 "ข้าวต้ม" ที่อำเภอเมืองตราดใช้ข้าวต้มตรงกับโป่งน้ำร้อน
 และอำเภอเมืองจันทบุรี บริเวณนอกนั้นใช้ข้าวเมียง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 65 แผนภูมิแสดงภาษาถิ่นและภาษาถิ่นย่อยในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย